

Nr 698

Av herrar **Jacobsson** i Sala och **Gustafsson** i Borås, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 172, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.*

I propositionen nr 172 föreslås ändring av gällande regler om rådhusrätts sammansättning i brottmål, innebärande i huvudsak, att rådhusrätt vid huvudförhandling i de brottmål, som f. n. handläggas i juristkollegial sammansättning, skall bestå av en lagfaren domare och nämnd, vari regelmässigt skola tjänstgöra tre nämndemän.

Domstolsväsendets organisation lämnades vid rättegångsreformens genomförande i huvudsak oförändrad. Sedan den nya rättegångsordningen nu varit i kraft under tio år synes tiden vara inne att underkasta även organisationen en genomgripande översyn. Härför tala många skäl.

Såsom allmänt är erkänt gör sig behovet av intellektuell arbetskraft i vår tid alltmer gällande. Det synes därför angeläget att det oundgängliga behovet av sådan arbetskraft för domstolsväsendets del klarlägges. Å andra sidan är det nödvändigt att organisationen blir så uppbyggd, att domstolsväsendet tillföres erforderlig sådan arbetskraft. Även i vad det gäller medverkan av lekmän är det av betydelse att det värdefulla tillskott, som lekmännens medverkan i rättskipningen utgör, å ena sidan i möjligaste mån tillvaratages och rätt utnyttjas och å andra sidan, att lekmännens tid och arbetskraft icke tagas i anspråk i onödan eller i sådan omfattning, att deras domstolstjänstgöring blir alltför betungande, vilket måste försvåra en lämplig rekrytering av nämndemännen. Här uppkommer också den principiellt viktiga frågan om nämndens ställning i domstolsorganisationen.

En allt starkare tendens till specialisering gör sig i vår tid gällande på olika områden av samhällslivet. En sådan specialisering är också nödvändig för ett riktigt utnyttjande av den intellektuella arbetskraften även om man ständigt måste ha för ögonen de faror, som äro förbundna med specialisering. Även inom domstolsväsendet har under senare tid kravet på specialisering gjort sig gällande, och en viss utveckling i sådan riktning har också ägt rum. Det finns emellertid skäl antaga, att en vidsträcktare specialisering skulle vara till fördel. Det kan sålunda ifrågasättas, om icke med de erfarenheter, som nu gjorts, tiden är mogen för inrättandet av särskilda civildomstolar för handläggning av vissa grupper av civilmål.

Rättegångskostnaderna ha med det nya rättegångsförfarandet nått sådan höjd, att det i många fall är förenat med stora svårigheter för den enskilde att få en sak rättsligen prövad. Redan av detta skäl synes i hög grad angeläget att till omprövning upptaga frågan om organisationen av under-

rätterna, där rättegångsväsendets tyngdpunkt självfallet bör ligga. En förstärkning av dessa för vissa grupper av mål synes välmotiverad. Instansordningen torde också med hänsyn till det nya rättegångsförfarandets fördelar och eventuell omorganisation och förstärkning av underrätterna behöva överses.

Utvecklingen av kommunikationsväsendet synes vidare möjliggöra en sammanföring av domareuppgifter till större domkretsar, i den mån detta ur specialiserings- och rationaliseringssynpunkt är lämpligt.

Av vad ovan anförts torde framgå, att frågan om domstolarnas organisation är ett stort problemkomplex, som tränger till sin lösning. Det kan under dessa förhållanden icke anses lämpligt att, såsom i propositionen föreslagits, lösrycka en mindre del därav. Detta är så mycket olämpligare som den i propositionen föreslagna tremansnämndens kompetensområde väsentligen skiljer sig från vad som gäller beträffande den mindre nämnden i häradsrätt. Ett ytterligare skäl mot reformen är, att stadsdomstolsutredningens verksamhet, som omfattar även häradsrätternas sammansättning, fortskridit så långt, att utredningens förslag rörande underrätternas organisation kan förväntas i en relativt nära framtid.

Beträffande kostnaderna för den föreslagna reformen är, såsom under remissförfarandet från flera håll framhållits, utredningen bristfällig. Så mycket är emellertid säkert, att den föreslagna omorganisationen, som föranletts främst av förhållandena i huvudstaden, för det stora flertalet övriga rådhusrättsstäder kommer att medföra avsevärda merkostnader, i varje fall under en lång övergångstid. Departementschefen har i propositionen utgått från att det icke är behövligt, att rättsbildad personal regelmässigt anlitas såsom särskilda protokollförare vid huvudförhandling i brottmål och att det är möjligt att i vidsträckt omfattning till särskild protokollförare eller biträde åt ordförande, som själv för protokollet, använda icke rättsbildad personal, som är skickad för uppgiften. Detta är riktigt, om man endast ser till protokollet såsom sådant. Att märka är emellertid, att protokollföraren utöver förandet av det formella protokollet har andra viktiga uppgifter. Sålunda bör denne biträda med måls förberedande och föra för domen erforderliga minnesanteckningar. För detta ändamål är juridisk utbildning uppenbarligen nödvändig. Vidare bör protokollföraren biträda med uppsättande av domar. En dylik anordning är ur arbets- och utbildningssynpunkter utan tvekan rationell. Särskilt gäller detta, där de egentliga domareuppgifterna äro tillräckligt krävande för att helt taga domarpersonalens arbetskraft i anspråk. Att i dylika fall använda domarens arbetstid för mindre krävande uppgifter, som med fördel kan anförtros åt juridisk personal med sekreterarkompetens, kan icke vara rationellt. I häradsrätterna fungera ju också regelmässigt tingsnotarier såsom protokollförare.

Vad angår kostnaderna för reformen är en av föreningen Sveriges stadsdomare nyligen verkställd utredning av intresse. Denna bestyrker vad tidigare anförts beträffande kostnaderna. Att märka är i fråga om denna utredning, att ett mera regelmässigt anlitage av icke rättsbildad personal

som protokollförare för de städer, där juristorganisationen är fastlåst, under en lång övergångstid kommer att medföra långt ifrån någon besparing utan i stället ökade kostnader.

Departementschefen medger också, att förslaget genomförande, innan stadsdomstolsutredningen slutfört sitt uppdrag i övrigt, kan medföra vissa olägenheter. Som skäl att det oaktat nu upptaga ifrågavarande lagstiftningsärende har anförts dels arbetsbalansen vid vissa rådhusrätter och dels att enligt stadsdomstolsutredningens betänkande utredningens fortsatta arbete icke kommer att rubba grunderna för det nu framlagda förslaget. Vad först angår arbetsbalansen så synes densamma, åtminstone vad gäller städerna utom Stockholm, kunna bemästras utan särskilda lagstiftningsåtgärder. Skulle för Stockholms del läget vara sådant att en förändrad domstolsorganisation är erforderlig för bemästrande av situationen, kan detta lämpligast ske genom en provisorisk lagstiftning. Vad åter angår påståendet, att utredningens fortsatta arbete icke kommer att rubba grunderna för det nu framlagda förslaget, må detta vara riktigt. Riksdagen kan emellertid icke vid prövningen av denna fråga taga hänsyn till ståndpunktstaganden av kommittén, om vilka riksdagen icke har kännedom och vilkas riktighet riksdagen icke kan pröva. Problemet är, som ovan anförts, så vidlyftigt, att det torde vara omöjligt att nu taga ställning till om den nu föreslagna organisationen kan inpassas inom ramen för en blivande domstolsorganisation eller endast kommer att utgöra ett provisorium.

På grund av vad sålunda anförts och under åberopande av de vägande invändningar, som under remissbehandlingen av förslaget framförts mot detta, hemställes,

att riksdagen måtte avslå i Kungl. Maj:ts proposition nr 172 framlagt förslag till ändring av gällande bestämmelser om rådshusrätts sammansättning i brottmål.

Stockholm den 17 oktober 1957

Ernst Jacobsson

Axel Gustafsson

i Borås